

1. ÜNİTE:

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)

1.1. 1595-1700 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER

- XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Fransa, Rusya, Avusturya, İspanya, Lehistan, Venedik ve Safevi devleti gibi stratejik rakipleri olmuştur.

1.2. UZUN SAVAŞLARDAN DİPLOMASİYE

- Avrupa'da Habsburg Hanedanlığı Mohaç Zaferi sonrası Osmanlı Devleti ile karşı karşıya gelmiştir.
- Habsburg İmparatorluğu'nun İngiltere ve Fransa gibi millî monarşilerle giriştiği mücadeleler, yeni bir mezhep olarak Protestanlığın yayılması, Osmanlıların siyasi ve ekonomik ilişkilerinde belirleyici olmuştur.
- Orta Avrupa'da Habsburglar başka Doğuda Safeviler, Osmanlılara karşı mücadele vermiştir.
- 1578'de başlayıp 1590'a kadar sürecek olan yıpratıcı Safevi savaşları, Osmanlıların Batı'daki sorunlarla ilgilenmesini engellemiştir.
- Kuzeyde de yeni bir güç olarak Rusya ortaya çıkmıştır.
- Osmanlılar, XVI. yüzyılın sonunda Fransa ve İngiltere'nin İspanyol hâkimiyetine girmesini engelleyecek politikalar izlemiştir.
- Venedik'in tarafsızlığını koruması, bölgede Osmanlılar için çok elverişli bir ortam oluşturmuştur.

Avusturya ile Uzun Savaşlar Dönemi

- Osmanlı Devleti'ne ödemesi gereken vergiyi ödememesi ve sınır boylarında yaşanan saldırılar nedeniyle Avusturya'ya 1593'te başlayan geniş bir cephede on dört yıl sürecek olan savaşlar başlamıştır.
- Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya savaş ilan etmesi üzerine papanın faaliyetleri sonucunda Avusturya, Erdel Prensiği, Eflâk ve Boğdan voyvodalıkları ile Lehistan gibi devletlerarasında Osmanlı'ya karşı bir Haçlı İttifakı oluşturulmuştur.
- 1594'te Viyana yolunda stratejik önemi olan Yanıkkale alınmışsa da Haçlı İttifakı karşı saldırıya geçmiş ve Estergon Kalesi'ni ele geçirmiştir.
- Kanuni Dönemi'nde kuşatılan ancak alınamayan Eğri Kalesi'nin fethinden sonra 1596'da, Haçova'da yapılan meydan savaşında Osmanlılar, Avusturya ve Erdel'in oluşturduğu müttefik orduya karşı büyük bir zafer kazanmıştır.
- Avusturya'nın, Macar topraklarındaki isyanlarla uğraşması ve Osmanlı Devleti'nin de doğuda Safeviler ile mücadeleye devam etmesi üzerine iki devlet arasında 1606 Zitvatorok Antlaşması yapılmıştır.
- Zitvatorok Antlaşması, Osmanlı Devleti'ne dış politikada prestij kaybettirmiştir.
- Bu süreçte dışarda Safeviler ve Avusturya, içerde de Celâli İsyanları ile uğraşan Osmanlılar, üç cephede birden mücadele etmek zorunda kalmıştır.
- Bu durum Osmanlı'nın uzun vadeli planlar yerine günü kurtarmaya yönelik pratik ve kısa vadeli siyaset üretmesine neden olmuştur.

Osmanlı - Safevi Savaşları (1578-1639)

- Yavuz Sultan Selim'in 1514 Çaldıran Zaferi ile başlayan Osmanlı-Safevi mücadelesi, Kanuni Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin üstünlüğü ile devam etmiş ve 1555 Amasya Antlaşması ile iki devlet arasında barış süreci başlamıştır.
- Safevi Devleti, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren Karadeniz kıyılarına çıkmak için tüm Kafkasya'yı ve Batı Türkistan'ı ele geçirmek isteyen bir politika gütmüştür.
- Osmanlı Devleti ise Kafkasya'yı ele geçirerek Hazar Denizi'ne ulaşmayı ve böylece hem Rusya'nın güneye inmesini hem de Safevilerin Kafkasya'ya ve Batı Türkistan'a doğru yayılmasını engellemek istemiştir.

- XVI-XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlı-Safevi ilişkilerinin kaderini jeopolitik, ekonomik ve dinî faktörler belirlemiş ve bu faktörler iki devlet arasındaki ilişkilerde önemli rol oynamıştır.
- Lala Mustafa Paşa komutasında Gürcistan üzerine harekete geçen Osmanlı ordusu, 1578'de Çıldır'da Safevi birliklerini yenilgiye uğratmıştır.
- Kafkasya'ya hâkim olmak için 1583'e kadar devam eden mücadelelerden sonra Özdemiroğlu Osman Paşa, Beştepe mevkinde (Meşaleler Savaşı) İran ordusunu yenmiştir.
- 1585'te Tebriz'i, 1588'de de Karabağ'ı alan Osmanlılar; 1590'a kadar olan dönemde Gürcistan, Şirvan ve Dağıstan'ı ele geçirerek Hazar kıyılarına ulaşmıştır.
- 1590 yılında yapılan Ferhat Paşa Antlaşması ile Safeviler, Osmanlı üstünlüğünü tanımıştır.
- Bu antlaşmayla Tebriz, Karabağ, Gence, Gürcistan, Nihavend, Luristan ve Şehrizar Osmanlı idaresinde kalmıştır.
- Ferhat Paşa Antlaşması'ndan sonra Safeviler, Fransa ve Almanya ve Rus çarı ile ittifak kurmak istemiştir.
- Safeviler, Osmanlıların dışta Habsburglarla mücadelesini ve içte Celâli İsyanları'yla uğraşmasını fırsat bilerek Şirvan, Azerbaycan ve Gürcistan'ı geri almıştır.
- Anadolu'da devlet otoritesini yeniden kuran Sadrazam Kuyucu Murad Paşa'nın, Safeviler üzerine yürümesiyle Şah Abbas, Osmanlılardan barış istemiş ve sonuçta iki devlet arasında 1612 Nasuh Paşa Antlaşması imzalanmıştır.
- 1615'ten itibaren İran'ın antlaşma şartlarına uymaması nedeniyle iki devlet arasında savaş yeniden başlamış ve Şah Abbas'ın barış istemesi üzerine 1618'de Serav Antlaşması imzalanmıştır.

Sınırları Belirleyen Antlaşma: Kasr-ı Şirin (1639)

- Şah Abbas, Osmanlı Devleti'nde yaşanan isyanlardan faydalanarak 1623'te Bağdat'ı ve bütün Irak'ı Osmanlılardan geri almıştır.
- IV. Murad ordunun başına geçerek Safeviler üzerine yürümüş ve 1635'te Revan'ı, 1638'de de Bağdat'ı geri almıştır.
- Sonuçta iki devlet arasında 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmayla bugünkü Türkiye-İran sınırı belirlenmiştir.

XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası

- Osmanlı Devleti XVI. yüzyılın sonlarından itibaren ülkede ekonomik ve sosyal sıkıntılar yaşamış, devlet idaresinde zafiyetler ortaya çıkmıştır.
- Avrupa'da 1618-1648 yılları arasında devam eden Otuz Yıl Savaşları nedeniyle Avusturya, Osmanlı Devleti'nin bu zafiyetinden yararlanamamıştır.
- Osmanlı Devleti, Otuz Yıl Savaşları'ndan sonra batıda stratejik rakibi olan Avusturya ile Erdel Meselesi yüzünden yeniden sıkıntılar yaşamaya başlamıştır.
- Avusturya üzerine sefere çıkan Fazıl Ahmed Paşa 1663'te Uyvar Kalesi'ni fethetmiş ve burayı eyalet hâline getirmiştir.
- 1664'te Osmanlı ve Avusturya arasında yapılan Vasvar Antlaşması ile Erdel'deki Türk hâkimiyeti onaylanmıştır.
- Osmanlı Devleti ile Lehistan ilişkilerin bozulmasında Kırım hanının, Lehistan topraklarına seferler yapması ve Eflâk ve Boğdan'daki Osmanlı egemenliğine karşı Lehistan'ın bazı girişimlerde bulunması etkili olmuştur.
- İki devlet arasındaki bu sorunlar yüzünden Sultan II. Osman (Genç Osman) Lehistan üzerine sefere çıkmıştır.
- Hotin Seferi olarak bilinen bu sefer, Lehistan'ın barış isteğiyle sonuçlanmış ve Kanuni Dönemi'ndeki sınırlar esas alınmıştır.
- IV. Mehmed Dönemi'nde Osmanlı Devleti ile Lehistan ilişkileri Leh-Rus ittifakı nedeni ile tekrar bozulmuştur.
- IV. Mehmed, Lehistan üzerine sefere çıkarak Kamaniçe'yi fethetti ve Podolya'ya hâkim oldu.
- 1672 yılında Bucaş ve 1676'daki Zoravna Antlaşmalarıyla Podolya ile Kamaniçe Osmanlı Devleti'ne, Ukrayna da Osmanlı himayesindeki Kazaklara bırakıldı.
- Osmanlı himayesinde Ukrayna'yı yöneten Kazak beyinin, Rusya'ya yanaşması nedeniyle Rusya üzerine Çehrin Seferi'ne çıkıldı.
- Osmanlı ordusunun bazı önemli kaleleri fethetmesi üzerine Rusya barış istedi ve 1681'de Rusya ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk antlaşma olan Bahçesaray Antlaşması yapıldı.
- Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda karşı karşıya kaldığı bir diğer stratejik tehdit de Venedik'ti.

- IV. Murad Dönemi'nde Venedik yönetimindeki Girit'in bir korsan yatağı hâline gelmesi nedeniyle Osmanlı-Venedik ilişkileri bozulmaya başlamıştı.
- Korsan faaliyetlerin artması sonucu Osmanlı donanması, 1645'te Girit'i kuşatmış ve 1669'da Girit Adası tamamen Osmanlı yönetimine geçmişti.

Kutsal İttifak Osmanlılara Karşı

- Osmanlı Devleti, Köprülüler Dönemi'ndeki fetihlerle yeniden güç kazanmıştı.
- Fazıl Ahmed Paşa'dan sonra sadrazam olan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa da fetihleri devam ettirmek istedi.
- Merzifonlu; Avusturya, Lehistan, Venedik ve Rusya ile ayrı ayrı yapılan savaşlarda elde edilen başarılarla güvenerek genişleme siyaseti gütmüştü.
- Orta Macaristan'da Protestan Macarların lideri konumundaki Tökeli İmre; Avusturya'ya karşı Osmanlı'dan yardım isteyince Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Viyana üzerine sefere çıktı.
- Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa komutasında gönderilen ordu Viyana'yı ikinci kez kuşattıysa da (1683) kuşatma bozgunla sonuçlandı.
- Avusturya Kralı Leopold'un (Liopolt) Osmanlılara karşı yardım istemesi üzerine Lehistan, Venedik ve Alman prenslikleri bu yardım talebine olumlu cevap verdi.
- Osmanlı ordusuna Tökeli İmre, Kırım Hanı, Erdel, Eflak ve Boğdan beyleri yardım ederken Avusturya ordusuna da Haçlı kuvvetleri yardım etti.
- İki ateş arasında kalan Osmanlı ordusu ağır bir mağlubiyet aldı.
- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, orduyu Belgrat'a çekti.
- Viyana Kuşatması'nın hezimetle sonuçlanmasının siyasi olduğu kadar idari, sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçları da önemliydi.
- II. Viyana Kuşatması'nın başarısız olmasında Avusturya'ya gelen desteklerin yanında Viyana'nın dört taraftan kuşatılmayacak kadar büyük olması da etkili oldu.
- Viyana Kuşatması sonrasında Osmanlı Devleti'ni Avrupa'dan atma amacıyla papanın teşvikleriyle Avusturya, Rusya, Lehistan, Venedik ve Malta'nın yer aldığı Avrupa-Hristiyan birliği (Kutsal İttifak) oluşturuldu.
- Osmanlı Devleti, bu ittifakta yer alan devletler ile aynı anda savaşmak zorunda kaldı.
- 1691'de Salankamen'de ve 1697'de Zenta'da yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, 1699 yılında Karlofça Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı.
- Karlofça Antlaşması ile Kutsal İttifak'a karşı on altı yıl süren savaşlar sona erdi.
- Müzakerelere katılan Rus temsilci, tam yetkili olmadığı gerekçesiyle Karlofça Antlaşması'nı imzalamamıştır.
- Rusya ile 1700 tarihinde İstanbul Antlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmaya göre Karadeniz kıyısındaki Azak Kalesi Rusya'ya bırakılmış ayrıca Ruslar İstanbul'da daimî elçi bulundurma hakkı kazanmıştır.

Karlofça Antlaşması Sonrası Dış Siyaset

- Osmanlı Devleti, Karlofça Antlaşması'ndan sonra Avrupalılar için tehlike olmaktan çıkmaya başlamıştır.
- Bu antlaşmadan sonra Osmanlı Devleti daha önceki dönemlerde önem vermediği İngiltere, Hollanda ve Fransa gibi Avrupalı devletlerin siyasetlerinin etkisinde kalmaya başlamış ve denge siyaseti izlemek zorunda kalmıştır.
- XVII. yüzyıldan sonra Protestanlar arasında da Haçlı zihniyeti zayıflamış ve İngiltere, İsveç, Hollanda gibi devletler; Osmanlılarla iyi ilişkiler kurma politikası izlemiştir.
- İngiltere ve Hollanda gibi sömürgecilik faaliyetlerine hız veren devletler için de Osmanlı Devleti ile iş birliği yapmak çok önemli hâle gelmiştir.
- Karlofça Antlaşması Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan çekilmesinin sadece bir başlangıcıdır.
- Avusturya ve diğer birçok Avrupa ülkesi için Osmanlı Devleti tehlikeli olmaktan çıkıp asıl tehlikenin Batı'da Fransa olduğu görüşü öne çıktı.
- Osmanlı Devleti'nin izlediği dış politikanın yeniden şekillenmesinde ve konjonktürel ittifaklar kurmasında da etkili oldu.
- Fransa, Osmanlı Devleti nezdinde giderek itibarını kaybetmeye başladı ve bu boşluğu İngiliz ve Hollandalılar doldurdu.
- Osmanlı Devleti'ne karşı yapılan Haçlı Seferleri yerini Osmanlı ticaretinden daha fazla imtiyaz kopartma yarışına bıraktı.

- Resmen olmasa bile fiilen Osmanlı Devleti Otuz yıl Savaşları'ndan sonra yapılan Westphalia Barışı'yla (1648) gelişen Avrupa diplomatik kurallarına göre eşit bir statüde temsil edildi.
- Osmanlı Devleti içişlerinde ekonomik sorunlarla karşılaştı.
- Müslümanların hâkim millet olduğu olgusu zedelendi.
- Osmanlı Devleti kötüye giden işlerini düzeltmenin yolunun klasik düzeni tesis etmekle mümkün olacağı düşüncesi yıkıldı.
- Osmanlı ıslahatları Avrupa ilham alınarak yapılmaya çalışıldı.
- Osmanlı Devleti'nin Karlofça'da kaybettiği toprakları geri alma düşüncesi 1718 Pasarofça Antlaşması'na kadar devam etmiştir.

1.3. AVRUPA'DA DİN SAVAŞLARINDAN MODERN DEVLETE

- XII. yüzyıldan itibaren İngiltere ve Fransa, Roma Hukuku'na dayanan bir yönetim mekanizması geliştirmiş ve Papalık'tan bağımsız hareket etmek istemiştir. Bu da Avrupa'da kilise ile krallık mücadelesini doğurmuştur.
- Kilise, güç kaybetmeye devam etmiş ve inandırıcılığını yitirmiştir.
- XV. yüzyıldan itibaren ise halk arasında kiliseye karşı eleştiriler artmaya başlamış ve din temelli siyasi mücadeleler başlamıştır.

Otuz Yıl Savaşları (1618-1648)

- Avrupa'da din alanında başlayan fakat arkasında bir takım siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerin bulunduğu mücadelelerdir.
- İki temele dayanır; ilki Habsburg Hanedanı'nın Avrupa'da tek hâkim güç olma isteği, ikinci sebep ise Martin Luther'in (Martin Lutır) başlattığı Protestanlık hareketidir.
- Martin Luther'e taraftar olan Hristiyanlara "Protestan" denilmiştir.
- Protestanlarla Alman imparatoru arasında yirmi beş yıl süren bir savaş sonrasında 1555'te Augsburg (Ogsburg) Antlaşması imzalanmıştır.
- Protestan mezhebi ve kilisesi Almanya'da resmen tanınmıştır.
- Augsburg Antlaşması biri Protestan diğeri Katolik olmak üzere iki Almanya'yı ortaya çıkarmıştır.
- Avrupa geneline yayılmaya başlayan Lutherci hareketlere karşı Papalık, Katolik reformunu gerçekleştirmek zorunda kalmıştır.
- Bohemya Bölgesi'nde Protestan Çekler ile Kutsal Roma İmparatorluğu arasında başlayan mücadele sürecinde İngiltere ve Hollanda da Protestanları desteklemiştir.
- 1645'e kadar mücadeleler devam etmiştir.
- Otuz Yıl Savaşları'na dâhil olan devletlerin çoğunun katılımı ile barış gerçekleşmiştir.
- Martin Luther'in öncülüğünde başlayan Almanya'daki hareketler sonrasında, Fransa'da Kalvenizm Hareketi, İngiltere'de de Anglikanizm etkili olmuştur.
- Westphalia (Vestfalya) Barışı ile 24 Kasım 1648'de Otuz Yıl Savaşları sona ermiştir.
- Westphalia Barışı sonrası Fransa ile İspanya 1659'a kadar savaşmaya devam etmiştir.

Westphalia Antlaşması'nın Sonuçları

- Protestanlık Katolikliğe denk sayıldı
- Protestanlığın ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalara son nokta konuldu.
- Habsburg hanedanı zayıfladı, Almanya'da yerel hanedanlar öne çıktılar.
- Almanya'nın temelleri Westphalia'da atıldı.
- Antlaşma imparatorun prenslikler üzerindeki otoritesini kısıtladı.
- Fransa'nın Hollanda ve Kuzey İtalya üzerindeki nüfuzu arttı.
- Fransa'da monarşi sağlamlaştı.
- Hollanda ve İsviçre bağımsız oldu.
- İmparatorluk gibi Papalık da güç kaybetti.

- Osmanlı Devleti Avrupa mezhep savaşlarına kendi sorunları nedeniyle katılmadı.
- Almanya yüzlerce küçük prensliğe bölündü.
- Papa'dan yetki alan ve üst otorite olarak Vatikan'ı gören Avrupalı krallar kiliselerini "millî" bir hâle getirerek dini devletin tekeline aldı ve devleti toprakları üzerindeki "mutlak egemen" hâline getirdi.

Modern Devlet

- Tarihin ilk dönemlerinden itibaren toplumun üzerinde siyasi otorite kurulduğu bilinmektedir.
- Bununla birlikte modern devlet anlayışı Avrupa'da Westphalia Antlaşması'ndan itibaren ortaya çıkmıştır.
- Modern devlet anlayışında kilisenin, devlet ve toplum üzerindeki etkisi azalmıştır.
- Modern devletlerde merkezî bir ordu bulunur ve merkezî otoritenin koyduğu hukuk kuralları her zaman geçerlidir.

1.4. XVII VE XVIII. YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ'NDE VE AVRUPA'DA DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

Sömürgecilik Hızlanıyor

- Avrupalı güçler, XVII. yüzyılın başından itibaren uyguladıkları stratejilerle denizlerde küresel ölçekli ticari ve askerî faaliyetlere girişti.
- Coğrafi Keşifler sonucunda Portekizliler ve İspanyollar yeni yerler ve deniz yolları keşfederek sömürgeler oluşturdu
- İspanya ve Portekiz'in kurduğu sömürge imparatorlukları uzun yaşamadı.
- XVII. yüzyıl başlarından itibaren yeni sömürge devletleri olarak yükselen İngiltere ve Hollanda güçlendi.
- XVI. yüzyılda İngiltere, Hollanda ve Fransa gibi deniz güçleri, okyanuslardaki faaliyetlerini sürdürmek ve geliştirmek için büyük paralar harcamaya başladı.
- XVI. yüzyıl sonunda İngiltere, İspanya'nın deniz hâkimiyetine son verdi.
- İngiltere, XVII. yüzyılda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak İngiliz sömürgeciliğinin ilk ciddi temelini attı.
- XVII. yüzyıl başlarında Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'ni kurdu.
- Fransa, Amerika kıtasına açılarak zenginliğini artırmaya çalıştı.
- Okyanuslarda hâkimiyet kurmak isteyen Avrupalı deniz güçleri arasında, kıyasıyla mücadeleler yaşandı.
- Hollanda, XVII. yüzyıl başlarında Amerika kıtasında da sömürgeler elde etmek için Portekiz ve İngiltere ile savaştı.
- XVII. yüzyıl ortalarına doğru dünyanın en büyük deniz ticaret filosuna sahip olan Hollanda, dünyanın her yerinde ticaret yapmaya başladı.
- XVII. yüzyıl sonlarına kadar İngiltere-Hollanda Savaşları yaşandı. Bu savaşlar sonucunda Hollanda bazı kolonilerini İngilizlere kaptırdı.
- İngiltere, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Kuzey Amerika'daki Fransız sömürgelerini de ele geçirdi.

Osmanlı Denizciliğinde Kadırgadan Kalyona Geçiş

- Osmanlı gemiciliğinin gelişimindeki birinci dönem, devletin kuruluşundan XVII. yüzyılın sonlarına kadar devam eden kürekli gemilerdir.
- İkinci dönem ise XIX. yüzyılın ortalarına kadar süren yelkenli gemiler dönemidir.
- Birinci dönemde kullanılan başlıca gemiler kadırgalar iken ikinci dönemde kalyonlar kullanılmıştır.
- Kadırgadan kalyona geçiş süreci, Osmanlı gemi teknolojisindeki değişimde ve donanma stratejisinde önemli bir dönüm noktası oldu.

Osmanlı Devleti'nin Denizlerdeki Egemenliği Zayıflıyor

- XVI. yüzyılda Akdeniz'e hâkim olan Osmanlı deniz gücü, Fas'a kadar nüfuz sahasını genişletmiştir.
- Osmanlı, sınırları Atlas Okyanusu'na dayanmasına rağmen etkili bir okyanus siyaseti izlememiştir.

- 1645 Girit Seferi'ne kadar büyük çapta bir sefer için Akdeniz'e çıkmayan Osmanlılar, sadece sahilleri korumak amacıyla denizlere açılmıştır.
- Osmanlı'da, kalyonculuğun geliştirilmesinin etkisiyle 1685-1699 yılları arasındaki deniz savaşlarında başarılar elde edilse de karada Karlofça Antlaşması'yla sonuçlanan mağlubiyetler yaşanmıştı.
- Osmanlı donanması, Karlofça Antlaşması'yla Venedik'e verilen Mora'nın, 1718 Pasarofça Antlaşması'yla geri alınmasında önemli rol oynamıştı.
- 1717'de Venediklilerle yapılan üç deniz savaşını da Osmanlılar kazanmıştı.
- Osmanlı donanması, 1770 Çeşme yenilgisine kadar Akdeniz hâkimiyetini elinde tutmuştu.
- 1700 İstanbul Anlaşması'yla Azak Kalesi'ni ele geçirerek ilk defa Karadeniz'e çıkma fırsatı bulan Rusya, Osmanlıların Karadeniz'deki varlığı için tehdit oluşturdu.
- 1711'de Prut Savaşı'nın kazanılması ve Osmanlı donanmasının Karadeniz'deki faaliyetleri sonucunda Azak, yeniden geri alındı.
- Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerindeki emelleri ve saldırgan politikalarının sonucunda 1768-1774 yılları arasındaki savaşta Ruslara ait bir donanma Baltık Denizi'nden yola çıkarak İngilizlerin yardımıyla Akdeniz'e geldi.
- İlk çatışmalardan sonra Çeşme Limanı'na çekilen Osmanlı donanması, ani bir saldırı ile Rus donanması tarafından yakıldı.
- Osmanlı donanması, Çeşme'de tarihinin ikinci büyük yenilgisini aldı.
- Çeşme Baskını'ndan sonra 1774-1789 arasında özellikle gemi inşasında önemli gelişmeler yaşandı.
- Baron de Tott (Baron dö Tot) isimli Fransız mühendis, donanmayı iyileştirme çalışmalarında görevlendirildi.
- Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından, 1773 tarihinde, "Tersane Hendesehanesi" adıyla bugünkü Deniz Harp Okulunun temeli atıldı.

1.5. FETİHLERDEN SAVUNMAYA

- Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılın başlarından itibaren Karlofça Antlaşması'yla kaybedilen toprakları geri almaya çalıştı.
- İstanbul Antlaşması'yla elde ettiği yerleri yeterli görmeyen Rusya, Avrupalı devletlerden Osmanlı Devleti'ne yeniden savaş açılmasını istedi sonuç alamadı.
- Rusya, Osmanlı Devleti'yle tek başına savaşmayı göze alamadı ve Baltık Denizi'ne yöneldi.
- Rusya; XVIII. yüzyılda Lehistan, Avusturya, Prusya ve Danimarka ile birlikte Protestan ülkelerin lideri ve bölgenin en güçlü devleti olan İsveç'e savaş açtı.
- 1709'daki Poltova Savaşı'nda İsveç Kralı Rusya'ya yenilince yaralı olarak Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kaldı.
- İsveç ordusunu takip eden Rus kuvvetleri sınırı geçerek Osmanlı topraklarına girdi.
- Çar I. Petro, Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca bir tutum izledi.
- Osmanlı-Rus Savaşı başladı.
- 1711 yılında Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu ile Kırım kuvvetlerinin Prut Irmağı kıyısındaki hücumları karşısında direnemeyen Çar I. Petro ve ordusu kısa sürede kuşatıldı.
- Bunun üzerine zor durumda kalan Çar I. Petro barış istedi.
- Osmanlı ordusunda malzemenin yetersiz olması ve Rus ordusuna yardım gelebileceği endişesini taşıyan Baltacı Mehmet Paşa, Rusların barış teklifini kabul etti.
- 1711 yılında imzalanan Prut Antlaşması'na göre Ruslar işgal ettikleri topraklardan geri çekilecek, İstanbul Antlaşması sonrası yaptığı kale ve istihkâmları yıkacaktı.
- Rusya, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmayacak ve Rus tüccarlar Osmanlı ülkesinde serbestçe ticaret yapabilecekti.
- İsveç Kralı XII. Şarl ise ülkesine dönecekti.
- Bu antlaşmayla Osmanlılar, İstanbul Antlaşması'yla kaybettiği yerleri geri aldı.
- Rusya'ya karşı Prut Antlaşması ile elde edilen üstünlük, Osmanlılarda Karlofça Antlaşması ile kaybedilen yerlerin geri alınabileceği inancını güçlendirdi.
- Karlofça Anlaşması ile Venedik'in eline geçen Mora ve Dalmaçya bölgelerini Osmanlı Devleti tekrar ele geçirmek istiyordu.

- Mora halkı Osmanlılardan Venedik'in zulümleri için yardım istedi.
- Osmanlı Devleti, 1714 yılında Venedik'e savaş ilan etti.
- Osmanlı ordusunun başarıları sonucu 1715 yılında Mora ve çevresindeki adalar Venedik'ten geri alındı.
- Osmanlı-Venedik Savaşı'na başlangıçta ses çıkarmayan Avusturya, sıranın kendine geleceğini düşündüğünden tarafsız kalmaktan vazgeçti.
- Avusturya, Venedik ile 1716 yılında ittifak antlaşması imzaladı.
- Sadrazam Ali Paşa Mora ve Girit adasını aldı.
- Avusturya bu olay üzerine Osmanlı Devletinin Karlofça Antlaşmasını bozduğu gerekçesi ile Osmanlı Devletine savaş açtı (1716).
- Avusturya Osmanlı Devletini yendi. Osmanlı ordusunun Petervaradin cephesinde başarısız olması üzerine Korfu Adası kuşatması kaldırıldı.
- Osmanlı Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın barış isteği üzerine İngiliz ve Hollanda elçilerinin girişimiyle 1718'de Pasarofça Antlaşması imzalandı.
- Osmanlı Devleti, Karlofça ile kaybettiği yerleri geri alma umutlarını kaybetti ve Avrupa'da mevcut topraklarını korumaya yönelik savunma esaslı bir siyaset izlemeye başladı.
- 1733'te Avusturya ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı gizli bir ittifak antlaşması yaptı.
- Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaştılar.
- 1736'da Rusya'ya savaş ilan etti, başlangıçta Osmanlı ordusuna üstünlük kurarak Kırım, Azak ve Özi'yi işgal etti.
- Avusturya da Eflâk, Sırbistan ve Bosna'ya saldırarak Osmanlı topraklarında ilerlemeye başlamıştı.
- Karşı saldırıya geçen Osmanlı ordusu, Semendire ve Belgrad'ı Osmanlıların almasıyla Avusturya barış istemek zorunda kalmış ve 1739'da Belgrad Antlaşması imzalanmıştı.
- Bu antlaşmayla Avusturya, Pasarofça Antlaşması'yla aldığı yerleri Osmanlı Devleti'ne geri vermek zorunda kaldı.
- Doğu sınırında Şah II. Tahmasb Osmanlı Devleti'nden Rus tehlikesine karşı yardım istedi.
- Kafkasya'ya kadar ilerleyen Osmanlı ordusu ile Rus ordusu karşı karşıya geldi.
- İki ülke arasındaki gergin ortam, Fransa tarafından giderildi ve Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1724'te İstanbul'da İran Mukasemenâmesi (İstanbul Antlaşması) adıyla bir antlaşma imzalandı.
- Bu antlaşma ile İran'ın kuzeydeki toprakları Osmanlı ve Rusya arasında paylaşıldı.
- Osmanlı Devleti ile Rusya arasında paylaştıran İstanbul Antlaşması (1724), Safeviler tarafından tepkiyle karşılandı.
- Bölgede Osmanlı Devleti'ne karşı Kartli ve Karabağ Ermeni isyanları çıktı.
- 1725'te Osmanlı Devleti ile İran arasında cereyan eden siyasi gerginlik 1726'da savaşa dönüştü.
- 1729 yılında İsfahan'ı ele geçiren Nadir Han Safevilerin başına geçmesiyle ülke içinde birlik sağlandı.
- Nadir Han, Herat ve çevresinde Afganlarla mücadele etti.
- Osmanlı kuvvetleri 1731'de Hamedan yakınlarındaki Kurucan mevkiinde Safevî kuvvetlerini bozguna uğrattı.
- 1732'de imzalanan Ahmet Paşa Antlaşması ile Aras Nehri'nin kuzeyindeki Azerbaycan toprakları Osmanlılara kalırken, Tebriz, Kirmanşah, Hamedan ve Luristan İran'a bırakıldı.
- Nadir Han 1733'te Bağdat seferine çıktı ve Osmanlı kuvvetlerini mağlup ederek Kerkük, Necef ve Kerbela'yı ele geçirdi.
- Arpaçay Muharebesi'nde (1735) Osmanlı kuvvetleri mağlup oldu.
- Revan, Tiflis ve Gence Nadir Han'ın eline geçti.
- Şah III. Abbas'ı tahttan indirdi.
- Nadir Han kendisini İran Şahı ilan ettirdi, adına hutbe okutup, sikke kestirip hanedanlığını kurdu.
- Böylece Safevi Devleti son bulup yerine Afşar Hanedanlığı kuruldu.
- Osmanlı Devleti ile İran arasında 1737 yılında başlayan uzun mücadelelerden herhangi bir sonuç alınamaması üzerine 1746 yılında iki devlet arasında Kasr-ı Şirin Antlaşması şartlarını içeren Kerden Antlaşması imzalandı.
- XVIII. yüzyılda Osmanlı-İran arasında yaşanan son savaşlar İran'ın başına geçen Kerim Han Dönemi'nde 1775'te Basra'yı işgal edip Bağdat ve çevresini yağmalaması üzerine yeniden başladı.
- İran bu savaşlar sırasında hem Osmanlı Devleti'ne kaptırdığı toprakları hem de Rusya'ya bıraktığı Azerbaycan'ı geri aldı.
- Savaşlar Osmanlı birliklerinin karşı taarruza geçerek Basra'yı geri almasıyla sona erdi (1779).

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı

- XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki mücadelelerde genelde Osmanlı Devleti barışın devamından yanaiken Rusya, saldırgan bir politika izlemiştir.
- Rusya'nın komşu devletlere karşı takip ettiği saldırgan politika ve yayılcı siyaset önce Balkanlarda kendini göstermiş ve Rusya, Lehistan üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmıştır.
- Leh milliyetçileri, Osmanlı Devleti'nden yardım ve himaye istemiştir.
- Rusların yayılcı politikalarından rahatsız olan Kırım hanı da Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı harekete geçmesini istemiştir.
- Rusya'ya 1768'de sefer yapılmasına karar verilmiştir.
- Rusların, Osmanlı Devleti'ne ait Balta kasabasına saldırması sonrası Kırım Hanı, Kırım Giray'ın 1769'daki seferi ile savaş başlamıştır.
- Kırım Giray'ın ölümü üzerine yerine geçen Devlet Giray, Osmanlı Devleti'ne destek olmak bir yana Kırım'da bile düzeni sağlayamamıştır.
- Sadrazam Mehmed Emin Paşa'nın ordunun sevk ve idaresindeki yetersizliği, gerekli erzak hazırlığının yapılmaması, askerlerin maaşlarının zamanında ödenmemesi gibi sebepler de Osmanlı kuvvetlerini zor duruma sokmuştur.
- Rus ordusu Ukrayna, Azak ve Kafkaslar üzerinden üç cepheden saldırmak için plan yapmıştır.
- Rusya, Balkanlardaki Ortodoksları da kıskırtmaya çalışarak Sırbistan, Karadağ ile Eflâk ve Boğdan'da ayaklanmalar tertip etmiştir.
- 1769-1770 kışında Rus orduları, Tuna'ya kadar ilerlemiş ve Eflâk ile Boğdan'ın merkezi durumunda olan Bükreş'i işgal etmiştir.
- Osmanlı donanmasının imha edilmesi üzerine Rus donanması, Akdeniz ve Ege'de daha rahat bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır.
- Korumasız kalan Çanakkale Boğazı abluka altına alınmış ve İstanbul tehdit edilmiştir.
- Rus donanmasının Çeşme Baskını'ndan, 1774'e kadar Akdeniz'de ve Ege'de gösterdiği faaliyetler, Küçük Kaynarca Antlaşması'nın imzalanmasında önemli bir etken olmuştur.

Küçük Kaynarca Antlaşması (1774)

- 1774'te imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin imzaladığı en ağır antlaşmalardan biri olmuştur.
- 28 maddeden oluşan antlaşma, öncelikli olarak Kırım'ın Osmanlı Devleti'yle olan bağlılığına son vermiş, Kırım'ı müstakil bir hanlık hâline getirmiş ve böylece Kırım, Osmanlı Devleti'nin himayesinden çıkmıştır.
- Rus ticaret gemileri boğazları kullanacak, Karadeniz ve Akdeniz'de serbestçe dolaşabilecekti.
- Ruslar, diğer devletlere verilen imtiyazlardan istifade edecek, gerekli yerlerde konsolosluklar açabilecekti.
- Kafkaslardaki kuvvetlerini geri çeken Rusya, savaş boyunca işgal ettiği Eflâk ve Boğdan'ı Osmanlı'ya geri vermiştir.
- Kili ve Akkırman gibi kaleler ile Akdeniz'de ele geçirdiği yerleri de Osmanlı'ya iade etmeyi kabul etmiştir.
- Rusların İstanbul'da daimî bir orta elçi buldurmasına ve bir Ortodoks Kilisesi inşasına izin verilmiş ayrıca Rusya bu kilisenin himayesini üstlenmiştir.
- Ruslar, kutsal yerleri serbestçe ziyaret edebilmiştir.
- Osmanlı Devleti 4,5 milyon ruble tazminat ödemiştir.
- Osmanlı Devleti'nin Dinyeper ile Bug ırmakları arasındaki geniş topraklardan çekilmesiyle Karadeniz, Türk Gölü olmaktan çıkmıştır. Karadeniz'deki hâkimiyet sona ermiştir.